

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ ТАКТИК І СТРАТЕГІЙ В АНГЛОМОВНОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ОГЛЯДІ

У статті розглянуто особливості реалізації комунікативних тактик і стратегій у літературному огляді як аналітичному літературно-критичному жанрі сучасного англомовного медійного дискурсу. З метою формування сприйняття та організації знань про літературні твори, авторський стиль, наголошення уваги читачів на подібні риси кількох літературних творів чи персонажів, досягнення стилістичного ефекту, експресії, що підвищує ефективність вираження ставлення критика до прочитаного, акцентування уваги читачів до теми, вираження різноманітних відтінків аксіологічного модального значення (сумніву, виклику, іронії тощо) критиками у літературному огляді використовуються такі стратегії: структурування за принципом релевантності, імунізації висловлювань, узагальнення, наведення прикладів, графічну та інформаційну.

Ключові слова: комунікативна тактика, комунікативна стратегія, літературний огляд, літературно-критичний жанр, медійний дискурс.

Актуальність дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення мовних і позамовних засобів, які використовуються для реалізації комунікативних тактик і стратегій впливу на свідомість з метою забезпечення максимальної ефективності комунікації. Актуальним є звернення до літературно-критичних жанрів сучасного медійного дискурсу.

Мета статті – дослідити тактики і стратегії літературного огляду як аналітичного літературно-критичного жанру сучасного англомовного медійного дискурсу. **Об'єктом дослідження** є англомовний літературний огляд. **Предметом дослідження** є лінгвістичні та екстралінгвістичні особливості реалізації тактик і стратегій цього жанру.

Матеріал дослідження – тексти літературного огляду в англомовних часописах *California Literary Review, Canadian Literature, The New Yorker, The New York Review of Books, The New York Times Book Review, Twentieth Century Literature*.

Виклад основного матеріалу. У літературному огляді як літературно-критичному жанрі сучасного англомовного медійного дискурсу критик оцінює декілька літературних творів або письменників, яких об'єднує літературна течія, стиль, своєрідність форм, подібність фабули або одночасне видання творів. Дослідженням літературного огляду займалися такі дослідники: М. М. Бічарова, М. П. Сухотіна.

Композиційною структурою тексту літературного огляду є:

- 1) презентація матеріалу та обґрунтування його вибору;
- 2) визначення та опис загальних особливостей, які об'єднують явища, що розглядаються (літературні твори, стилі, течії тощо);
- 3) аналіз з певної точки зору кожного з цих явищ із врахуванням їх порівняльних ознак, а також їхня оцінка;
- 4) висновок, який розкриває ставлення автора до явища, яке розглядається, прогноз автора щодо розвитку подій [1: 98-99].

Комунікативна стратегія визначається як сукупність мовленнєвих дій, які спрямовані на вирішення загального комунікативного завдання мовця [2: 58]; евристичне інтенціональне планування дискурсу для досягнення його учасниками кооперативного результату [3: 170]; взаємодія мисленнєвого та вербального планів дискурсу для досягнення позамовленнєвих діяльнісних цілей, що виявляє соціально-інтеракційну природу вербальної комунікації [4: 247]. Комунікативна тактика – одна або декілька дій, які сприяють реалізації певних стратегій [2: 58].

Найзагальнішою є класифікація комунікативних стратегій Т. А. ван Дейка та В. Кінча. Вони виокремили: пропозиційні стратегії, які передбачають конструювання пропозицій через впізнавання значень слів, що активізовані у семантичній пам'яті, та синтаксичних структур; стратегії локальної когерентності, які спрямовані на встановлення значущих зв'язків між реченнями тексту; макростратегії, які дають змогу визначити глобальну тему з фрагментів тексту; схематичні стратегії, які утворюють макропропозиції; продуційні стратегії, які ведуть до формулювання поверхневих структур із різними семантичними, прагматичними та контекстуальними даними; стилістичні стратегії, які забезпечують стилістичну когерентність; риторичні стратегії, які сприяють ефективності дискурсу та комунікації; конверсаційні стратегії, які реалізують соціальні та комунікативні функції дискурсивних одиниць [5]. О. С. Іссерс виділяє головні та допоміжні стратегії. Головні стратегії (семантичні, когнітивні) пов'язані переважно з впливом на адресата. Прикладами є стратегії підпорядкування, дискредитації тощо.

Допоміжні стратегії сприяють ефективній організації діалогової взаємодії, оптимальному впливу на адресата. Підвидами допоміжних стратегій є: комунікативно-ситуаційні стратегії, які зумовлені такими компонентами комунікативної ситуації, як автор, адресат, канал зв'язку, комунікативний контекст (стратегії саморепрезентації, емоційного налаштування, статусні та рольові стратегії); конверсаційні стратегії, які використовуються згідно з завданнями контролю за організацією діалогу (стратегії контролю над темою, над ініціативою тощо); риторичні стратегії, у межах яких застосовують риторичні прийоми ефективного впливу на адресата (стратегії привертання уваги, драматизації) [6].

Стратегії літературно-критичних жанрів медійного дискурсу – способи формування сприйняття та організації знань про літературні твори, які використовують критики з метою проінформувати читача про художній твір (автор, зміст, особливості оформлення та реалізації); дати загальну оцінку твору та його окремих аспектів; обґрунтувати оцінки, висловлені у літературно-критичній статті, пояснити, проілюструвати їх; вплинути на читача [7: 49-50].

Літературний огляд, як і літературна рецензія, має типову структуру, яка включає вступну частину, основну частину та висновок. Стратегія структурування за принципом релевантності реалізується тактиками введення теми та підведення підсумків.

Літературний огляд може починатися зі звернення до подій у минулому, напр., *Before the rise of the Internet, before the elimination of international bureaus at magazines and newspapers, the Africa beat in the 1990s epitomized both the dangers and the romance of the foreign correspondent's life* [8: 27]. У наведеному літературному огляді критик, оцінюючи роман письменника, наводить спогади про Африку, які вплинули на створення твору.

Критики можуть починати літературний огляд з питання, напр., *"What are Americans like today?" John Steinbeck set out to answer that question in Travels with Charley, his 1962 travelogue, but it had been a theme of his fiction, as it had been a theme of many works by American writers loosely labeled naturalists* [9]. Даний літературний огляд починається з провокаційного питання *"What are Americans like today?"*

Ще одним способом реалізації тактики введення теми є порівняння творчості різних письменників, порівняння творів тощо, напр., *These three collections of short stories, by three very different writers, are all preoccupied with family life. Joan Clark and Tamas Dobozy are also concerned with the problematic relation between a present existence in Ontario or western Canada and a past lived elsewhere, in the Maritimes in Clark's case and in Hungary in Dobozy's. Bill Stenson's work is quite different in effect from the other two, partly because he employs a voice that is closer to oral narration, and partly because a number of his stories are shorter (his collection contains eighteen stories, compared with ten in each of the other books). Stenson's fiction highlights the oddity of the everyday, especially when viewed from an unexpected perspective* [10: 155]. У даному літературному огляді критик порівнює твори трьох письменників *Joan Clark, Tamas Dobozy, Bill Stenson* та їхні збірки оповідань.

Використання умовного способу у першому реченні є досить оригінальним способом реалізації тактики введення теми, напр., *Sam Lipsyte's third novel, "The Ask", is a dark and jaded beast – the sort of book that, if it were an animal, would be a lumbering, hairy, cryptozoological ape-man with a near-crippling case of elephantiasis* [11: 17]. Критик використовує граматичну конструкцію *if it were*, яка у даному прикладі є вставною, а також оцінні прикметники *lumbering, hairy, cryptozoological, near-crippling*, що має на меті зацікавити читача прочитати роман, який рецензується.

Тактика підведення підсумків в англomовному літературному огляді може виражатися у вигляді висновку критика у вигляді роздумів, напр., *As the anti-lawnists correctly observe, the American lawn now represents a serious civic problem. That the space devoted to it continues to grow – and that more and more water and chemicals and fertilizer are devoted to its upkeep – doesn't prove that we care so much as that we are careless. Americans can't live without their lawns – but how long can they live with them?* [12: 82]. Критик Е. Колберт роздумує над проблемою американського суспільства, які були підняті у творах, які рецензуються. У літературному огляді висновок може бути у вигляді моралі, напр., *It was too late for O'Brien to think of helping the reader, though he provides passages of synopsis to keep the events, and nonevents, straight. But orthodox narration was never his forte; at his best, he went where he would, at a blithe speed, and carried the reader – a dazzle of verbal dust in his eyes – along* [13]. У даному літературному огляді критик Дж. Апдайк оцінює романи Ф. О'Брайена, використовуючи конструкції *it was too late, though, but, at his best, he would*.

Стратегія імунізації висловлювань в англomовному літературному огляді реалізується тактикою посилення на авторитети (відомих письменників, критиків, філософів), напр., *If, as Edward Said wrote, the old history books were covertly ideological, the current ones tend to be overtly ideological, as each new generation of scholars rides in to rescue supposedly worthy peoples who were wronged by earlier scholarship and, in their time, by axe-wielding conquerors* [14: 68]. У даному літературному огляді критик посиляється на відомого орієнталіста Едварда Саїда. Критики також можуть посилатися на літературні твори, напр., *Fiction has developed in unexpected ways since Elizabeth Bowen commanded, in her "Notes on Writing a Novel", that the "functional use of dialogue for the plot must be the first thing in the novelist's mind. Where*

functional usefulness cannot be established, dialogue must be left out" [15: 79]. У даному літературному огляді критик Дж. Вуд посилається на працю Е. Боуен "Notes on Writing a Novel", цитуючи її.

У межах стратегії імунізації висловлювань у літературному огляді реалізується також тактика апеляції до подій у минулому, напр., *Abrahams's ambitious debut novel, "The Fury of Rachel Monette" (1980), is a curious amalgam of the literary novel and the thriller, its intricate plot linking the present-day kidnapping of an American child and the murder of his college-professor father to Nazis during the Second World War, covert Israeli politics, and contemporary anti-Semitism* [16: 94]. У даному літературному огляді критик апелює до подій під час Другої світової війни, політики Ізраїлю та проблем антисемітизму.

Стратегія узагальнення в англомовному літературному огляді реалізується тактиками виокремлення цілого та виокремлення частини, напр., 1) *What is fine about the book is the careful fidelity that Carey shows to Dial and Che* [17: 79]. У літературному огляді тактика виокремлення цілого полягає у тому, що критик Дж. Вуд оцінює літературний твір за допомогою конструкції *what is fine about ... is*. 2) *What is so striking about Morris's work as a historian is that it does not flatter anyone's prejudices, least of all his own* [18: 72]. У літературному огляді Д. Ремніка з цією ж метою використовується конструкція *what is so striking about ... is*. 3) *Yet he would come to believe that it was not just his "own ill luck" that made adulthood such a miserable sequel to childhood* [19: 84]. У даному літературному огляді тактика виокремлення частини реалізується за допомогою конструкції *such a + N-phrase*.

Для підтвердження фактологічного матеріалу у тексті літературного огляду критик використовує стратегію наведення прикладів, напр., *Many readers will also sense that The Program Era occasionally trims the full picture to fit its thesis. For example, the towering technomodernist and famous recluse Thomas Pynchon has never been affiliated with a writing program on any level. Nabokov taught him in a lit class at Cornell, but did not remember him. John Updike, a master of the balanced, "classical," "consummately controlled-but-lively" writing style, never taught this skill to others. Yet McGurl seeks to demonstrate that on some level, all college-educated writers, as well as all those who built reputations through publications in university-funded literary journals, can be said to exemplify the program era* [20: 122]. У даному літературному огляді для підтвердження інформації про *the program era* критик використовує конструкції *for example, yet, as well as, to exemplify*.

У рамках екстралінгвістичних стратегій у літературному огляді реалізуються графічна та інформаційна стратегії.

Зазвичай курсив в англомовному літературному огляді також використовується для виділення епіграфів, цитат, поетичних вставок, напр., *Though he eventually ended up in Los Angeles, writing adventures and Westerns for magazines, and then treatments for television and film, L'Amour's soul remained in the past, in a place where state lines are non-existent and boundaries are negotiated with a rifle. The men who talk out of the corners of their mouths and ride their big loyal horses do so in a world divorced from modernity. Here's one of his characters tailing a man into rough territory: "Ever see that country out toward the White Hills? God must have been cleanin' up the last details of the job when He made that country, and just dumped a lot of the slag and wastin's down in a lot of careless heaps. Ninety percent of that country stands on end, and what doesn't stand on end is dryer than a salt desert and hotter than a bronc on a hot rock". And while many of his works contain stock elements (a hero falsely accused, a dispute between ranchers and farmers, blazing guns), there can be some piquant variations* [21]. У цьому літературному огляді курсивом виокремлено цитату з твору, який рецензується.

В англомовному літературному огляді, який представлено на шпальтах спеціалізованих видань, після тексту статті йдуть примітки, література та коротка інформація про критика.

Таким чином, для актуалізації знань про літературні твори критики у літературному огляді використовують такі лінгвістичні стратегії: структурування за принципом релевантності, імунізації висловлювань, узагальнення, наведення прикладів, графічна та інформаційна, які використовуються з метою звернути увагу читачів на подібні риси кількох літературних творів, персонажів; фактологічного підтвердження точки зору критика; досягнення стилістичного ефекту, експресії, що підвищує ефективність вираження ставлення критика до прочитаного. **Перспективою подальшого дослідження** може бути розгляд особливостей реалізації комунікативних тактик і стратегій інших аналітичних літературно-критичних жанрів сучасного англомовного медійного дискурсу, а саме: літературної рецензії та проблемної статті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Сибирко Н. С. Коммуникативно-когнитивные и функционально-прагматические особенности модификации публицистических жанров (на материале англоязычной "качественной" прессы): дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / Сибирко Надежда Сергеевна. – Пятигорск, 2010. – 186 с.
2. Труфанова И. В. О разграничении понятий : речевой акт, речевой жанр, речевая стратегия, речевая тактика / И. В. Труфанова // НДВШ : Филологические науки. – М., 2001. – № 3. – С. 56–65.
3. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : [монографическое учебное пособие] / Е. А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2002. – 336 с.

4. Фролова І. Є. Дискурсивна стратегія як організуючий конститuent вербально-соціальної інтеракції / І. Є. Фролова // *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи* / [гол. ред. А. Д. Белова]. – К.: Логос, 2009. – № 3. – С. 242–249.
5. Дейк Т. А. ван. Стратегии понимания связного текста / Т. А. ван Дейк, В. Кинч // *Новое в зарубежной лингвистике*. – М.: Прогресс, 1988. – Вып. 23. – С. 153–212.
6. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 288 с.
7. Синдеева Т. И. Речевой жанр "газетная рецензия" и его лингвотекстовые характеристики (на материале английского языка): дисс. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 "Германские языки" / Синдеева Татьяна Игоревна. – М., 1984. – 210 с.
8. Hammer J. Into Africa / Joshua Hammer // *The New York Times Book Review*. – 06-06-2010 – 27 p.
9. Fraser C. A Strange, Bloody, Broken Beauty [Електронний ресурс] / Caroline Fraser // *The New York Review of Books*. – May 27, 2010. – Vol. 57, №. 9. – Режим доступу: <http://www.nybooks.com/articles/archives/2010/may/27/strange-bloody-broken-beauty/>.
10. Perkin J. R. From a High Thin Wire / Last Notes and Other Stories / *Translating Women* / J. Russel Perkin // *Canadian Literature*. – 07-01-2006. – 155 p.
11. Millet L. Target Practice / Lydia Millet // *The New York Times Book Review*. – 03-07-2010. – 17 p.
12. Kolbert E. Books : Turf War / Elizabeth Kolbert // *The New Yorker*. – 07-21-2008. – Vol. 84, Iss. 21. – 82 p.
13. Updike J. Books : Back-Chat, Funny Cracks / John Updike // *The New Yorker*. – 02-11-2008. – Vol. 84, Iss. 1. – 100 p.
14. Acocella J. Books : A Better Place / Joan Acocella // *The New Yorker*. – 02-04-2008. – Vol. 83, Iss. 46. – 68 p.
15. Wood J. Books : Say What? / James Wood // *The New Yorker*, 04-07-2008. – Vol. 84, Iss. 8. – 79 p.
16. Oates J. C. Books : Unforgettable / Joyce Carol Oates // *The New Yorker*. – 04-04-2005. – Vol. 81, Iss. 7. – 94 p.
17. Wood J. Books : Notes from Underground / James Wood // *The New Yorker*, 03-03-2008. – Vol. 84, Iss. 3. – 79 p.
18. Remnick D. Books : Blood and Sand / David Remnick // *The New Yorker*. – 05-05-2008. – Vol. 84, Iss. 12. – 72 p.
19. Kirsch A. Books : Under the Volcano / Adam Kirsch // *The New Yorker*. – 10-25-2010. – Vol. 86, Iss. 33. – 84 p.
20. Cerasulo T. The Genius of the System The Program Era : Postwar Fiction and the Rise of Creative Writing / Tom Cerasulo // *Twentieth Century Literature*. – 04-01-2010. – Vol. 56, №. 1. – 122 p.
21. Teele E. Way Out West in L'Amour Territory : The Collected Short Stories of Louis L'Amour [Електронний ресурс] / Elinor Teele // *California Literary Review*, January 30th, 2008. – Режим доступу: <http://calitreview.com/311/the-collected-short-stories-of-louis-lamour/>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Sibirko N. S. Kommunikativno-kognitivnyye i funktsionalno-pragmaticheskiye osobennosti modifikatsii publitsisticheskikh zhanrov (na materiale angloyazychnoy "kachestvennoy pressy") [Communicative-Cognitive and Functional-Pragmatic Peculiarities of Journalistic Genres Modification (Based on English-Speaking "Quality" Press)]: diss. ... kand. filol. nauk / N. S. Sibirko. – Pyatigorsk, 2010. – 186 s.
2. Trufanova I. V. O razgranichenii ponyatiy : rechevoy akt, rechevoy zhanr, rechevaya strategiya, rechevaya taktika [On Differentiation of Notions : Speech Act, Speech Genre, Speech Strategy, Speech Tactics] / I.V. Trufanova // *NDVSH : Filologicheskiye nauki* [NDVSH : Philological Sciences]. – М., 2001. – № 3. – P. 56–65.
3. Selivanova Ye. A. Osnovy lingvisticheskoy teorii teksta i kommunikatsii [Essentials of Linguistic Text and Communication Theory]: [monograficheskoye uchebnoye posobiye] / Ye. A. Selivanova. – К.: Fitosotsiotsentr, 2002. – 336 s.
4. Frolova I. Ye. Dyskursivna stratehiia yak orhanizuiuchyy kontyuent verbalno-sotsialnoyi interaktsiyi [Discursive Strategy as an Organizing Constituent of the Verbal-Social Interaction] / I. Ye. Frolova // *Linhvistyka XXI stolittia : novi doslidzhennia i perspektyvy* [Linguistics of the XXI Century : New Researches and Perspectives]. – К.: Lohos, 2009. – № 3. – S. 242–249.
5. Deyk T. A. van. Strategii ponimaniya svyaznogo teksta [Understanding Coherent Text Strategies] / T. A. van Deyk, V. Kinch // *Novoye v zarubezhnoy lingvistike* [New in Foreign Linguistics]. – М.: Progress, 1988. – Vyp. 23. – S. 153–212.
6. Issers O. S. Kommunikativnyye strategii i taktiki russkoy rechi [Communicative Strategies and Tactics of Russian Speech] / O. S. Issers. – М.: LKI, 2008. – 288 s.
7. Sindeyeva T. I. Rechevoy zhanr "gazetnaya retsenziya" i ego lingvotekstovyye kharakteristiki (na materiale angliyskogo yazyka) ["Newspaper Review" Speech Genre and its Lingual and Text Peculiarities (Based on the English Language)]: diss. ... kand. filol. nauk / T. I. Sindeyeva. – М., 1984. – 210 s.
8. Hammer J. Into Africa / Joshua Hammer // *The New York Times Book Review*. – 06-06-2010 – 27 p.
9. Fraser C. A Strange, Bloody, Broken Beauty [Elektronnyy resurs] / Caroline Fraser // *The New York Review of Books*. – May 27, 2010. – Vol. 57, №. 9. – Rezhym dostupu : <http://www.nybooks.com/articles/archives/2010/may/27/strange-bloody-broken-beauty/>.
10. Perkin J. R. From a High Thin Wire / Last Notes and Other Stories / *Translating Women* / J. Russel Perkin // *Canadian Literature*. – 07-01-2006. – 155 p.
11. Millet L. Target Practice / Lydia Millet // *The New York Times Book Review*. – 03-07-2010. – 17 p.
12. Kolbert E. Books : Turf War / Elizabeth Kolbert // *The New Yorker*. – 07-21-2008. – Vol. 84, Iss. 21. – 82 p.
13. Updike J. Books : Back-Chat, Funny Cracks / John Updike // *The New Yorker*. – 02-11-2008. – Vol. 84, Iss. 1. – 100 p.
14. Acocella J. Books : A Better Place / Joan Acocella // *The New Yorker*. – 02-04-2008. – Vol. 83, Iss. 46. – 68 p.
15. Wood J. Books : Say What? / James Wood // *The New Yorker*, 04-07-2008. – Vol. 84, Iss. 8. – 79 p.
16. Oates J. C. Books : Unforgettable / Joyce Carol Oates // *The New Yorker*. – 04-04-2005. – Vol. 81, Iss. 7. – 94 p.

17. Wood J. Books : Notes from Underground / James Wood // The New Yorker, 03-03-2008. – Vol. 84, Iss. 3. – 79 p.
18. Remnick D. Books : Blood and Sand / David Remnick // The New Yorker. – 05-05-2008. – Vol. 84, Iss. 12. – 72 p.
19. Kirsch A. Books : Under the Volcano / Adam Kirsch // The New Yorker. – 10-25-2010. – Vol. 86, Iss. 33. – 84 p.
20. Cerasulo T. The Genius of the System The Program Era : Postwar Fiction and the Rise of Creative Writing / Tom Cerasulo // Twentieth Century Literature. – 04-01-2010. – Vol. 56, №. 1. – 122 p.
21. Teele E. Way Out West in L'Amour Territory : The Collected Short Stories of Louis L'Amour [Elektronnyy resurs] / Elinor Teele // California Literary Review, January 30th, 2008. – Rezhym dostupu : <http://calitreview.com/311/the-collected-short-stories-of-louis-lamour/>.

Матеріал надійшов до редакції 02.03. 2015 р.

Петренко С. В. Особенности реализации коммуникативных тактик и стратегий в англоязычном литературном обозрении.

В статье рассматриваются особенности реализации коммуникативных тактик и стратегий в литературном обозрении как литературно-критическом жанре современного англоязычного медийного дискурса. С целью сформировать восприятие и организацию знаний о литературных произведениях, авторском стиле, обратить внимание читателей на подобные характеристики нескольких литературных произведений или персонажей критики в литературном обозрении используют следующие стратегии: структурирования по принципу релевантности, иммунизации высказываний, обобщения, приведения примеров, графическую и информационную.

Ключевые слова: коммуникативная тактика, коммуникативная стратегия, литературное обозрение, литературно-критический жанр, медийный дискурс.

Petrenko S. V. Peculiarities of Communicative Tactics and Strategies Realization in the English-Speaking Literary Commentary.

The article highlights peculiarities of communicative tactics and strategies realization in the literary commentary as an English-speaking media discourse genre of literary criticism. The following communicative strategies in literary commentary have been determined: relevancy principle structuring, utterance immunization, generalization, exemplification, graphic and information strategies. They have been used in order to form the knowledge perception about literary works, writer's style and literary tendencies, take notice of similar features of some literary works or characters.

Key words: communicative tactics, communicative strategy, genre of literary criticism, literary commentary, media discourse.